

"כי ד' אלקיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם" - מה משמעות הכפילות?

הקדמה

בתחילת פרק כ' נאמר:

- א.** "כי תצא למלחמה על איבך, וראית סוס ורכב, עם רב ממך, לא תירא מהם, כי ד' אלקיך עמך, המעלך מארץ מצרים.
ב. והיה כקרבתם אל המלחמה ונגש הכהן וְדָבָר אל העם.
ג. וְאָמַר אֲלֵהֶם: שמע ישראל: אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, אל ירך לבבכם, אל תיראו, ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם.
ד. כי ד' אלקיכם ההלך עמכם, להלחם לכם עם איביכם, להושיע אתכם."

יש לשאול על פסוק ד' שלכאורה יש בו כפילות: המלים "להלחם לכם עם איביכם" משמעותם היא: "להושיע אתכם"! נאמרו על כך שלש תשובות בדברי חז"ל ובמפרשים:

א. הסבר הרמב"ן

כתב הרמב"ן: "ואמר: 'להלחם לכם עם אויביכם' - כי יפילם לפניכם לחרב. ואמר: 'להושיע אתכם' - שהם ינצלו במלחמה, ולא יפקד מהם איש! כי יתכן שינצחו את אויביהם, וימותו גם מהם רבים, כדרך המלחמות. ועל כן צעק יהושע בנפול מהם בעי כשלשים וששה איש (יהושע ז, ז-ט). כי במלחמת מצוה שלו לא היה ראוי שיפול משערת ראשם ארצה, כי לד' המלחמה".
 לפי הרמב"ן אין כאן כפילות, כיון שיש כאן שתי הבטחות: ההבטחה הראשונה היא שד' הולך אתנו להלחם באויבינו, כלומר: שאנחנו ננצח אותם.

ההבטחה השניה היא שד' יושיע אותנו, כלומר: שד' ישמור עלינו שלא יהרג אף אחד מאנשינו! ההבטחה זו מחדשת הרבה לעומת ההבטחה הראשונה, כיון שבנוהג שבעולם, גם האומה המנצחת מאבדת חלק מלוחמיה, וכאן ד' מבטיח שלא רק שננצח את אויבינו, אלא שאף אחד מחיילינו לא ימות במלחמה!
 הרמב"ן הוכיח את הסברו מצעקתו של יהושע אל ד' אחרי שנפלו כשלושים וששה איש במלחמת העי הראשונה. וכי לא ידע יהושע שאנשים נופלים במלחמה?! אלא שבמלחמות המצוה לא היה ראוי שיפול איש, ולכן יהושע צעק אל ד'!

כעין דברי הרמב"ן כתבו גם רבנו בחיי¹, "אור החיים" הקדוש², והנצי"ב ב"העמק דבר"³.

המשיך הרמב"ן וכתב: "והנה הכהן, שהוא העובד את ד', יזהירם ביראתו ויבטיחם, אבל השוטרים ידברו בנוהג שבעולם: 'פן ימות במלחמה', כי בדרך הארץ בכל המלחמות ימותו אנשים גם מכת הנוצחים".

כלומר: הרמב"ן שאל על עצמו שלכאורה הסברו זה סותר את דברי התורה בסמוך: "פן ימות במלחמה", שמשם מוכח שכן שייך שימותו אנשים מבני ישראל במלחמה!

ענה על כך הרמב"ן שהשוטרים שאומרים: "פן ימות במלחמה", מדברים על מנהגו של עולם, אבל הכהן משוח המלחמה, שהוא עובד ד' בדרגה מיוחדת, מבטיח את בני ישראל שאם הם יהיו ראויים - לא ימות מהם איש, שלא כדרך כל המלחמות!

ב. הסבר הרלב"ג

הסבר אחר כתב הרלב"ג: "ד', שהוא מנהיג אתכם ומשגיח עליכם, הנה הוא הולך עמכם למלחמה. רוצה לומר: ששכינתו דבקה בכם, להלחם בעבורכם עם אויביכם, או להושיע אתכם מידם, כאמרו: 'ד' ילחם לכם'. והראה בזה המאמר שאם יהיו ישראל ראויים שינצחו אויביהם מפני שקדם [כלומר: שקידתם] בדרכי התורה, הנה ד' יתעלה הולך עמם להלחם בעבורם עם אויביהם. ואם אין ישראל באופן שתדבק בהם כמו ההשגחה הזאת, או שלא שלם עוון אויביהם עדיין, הנה ד' יתעלה הולך עמם במחנה להושיע אותם מיד אויביהם".

גם לפי הרלב"ג אין כאן כפילות, כיון שיש כאן שתי הבטחות:

¹ זו לשון רבנו בחיי: "להושיע אתכם - כלומר: שיציל אתכם לגמרי במלחמה, ולא יפקד מכם איש, כמו שאירע במלחמת מדין, שכתוב שם: 'ולא נפקד ממנו איש' (במדבר לא, מט), שהרי מנהג העולם בשאר האומות, אף על פי שמנצחין, שיאבדו רבים מהם. אבל במלחמת מצוה הם ינצחו את הכל, ואחד מהם לא ימות שם, ועל כן צעק יהושע בנפול מהם בעי כשלשים ושה איש, ודרשו רז"ל (סנהדרין מד ע"א) 'זה יאיר בן מנשה ששקול כרובם של סנהדרין'".

² זו לשון "אור החיים" הקדוש: "להלחם וגו' להושיע וגו' - פירוש 'להלחם' וגו' - לאבד אויביכם, ואומרו 'להושיע' וגו' פירוש: שלא ימות מבני ישראל אחד במלחמה, וזה הוא עיקר הנס, שתהיה המלחמה כבדה באויביהם, ולא יפקד אחד מבני ישראל. ואולי כי לזה נתכוון במה שאמר בתחילת הכתוב 'ד' אלקיכם' הזכיר הרחמים והדין, רחמים להושיע ישראל, דין לאבד אויביהם, וזולת זה היה די באומרו: 'כי אלקיכם הולך'".

³ זו לשון הנצי"ב ב"העמק דבר": "להלחם לכם וגו' - להצליח בכלל המלחמה לנצח. להושיע אתכם - כמו שכתב הרמב"ן, דאפילו המנצחים נדרשים לישועה לכל יחיד שלא יהרג, ולצאת מן המלחמה בשלום. ועיין להלן כג, טו זה הענין בלשון אחר, ויבואר שם".

ההבטחה הראשונה היא שד' הולך אתנו להלחם באויבינו, כלומר: שאנחנו ננצח אותם, כאשר נהיה ראויים.
ההבטחה השנייה היא שד' יושיע אותנו, כלומר: גם אם אין אנו ראויים לנצח את אויבינו, מכל מקום ד' ישמור עלינו שלא ננגף.
יש לציין שלפי הרלב"ג שתי ההבטחות מתיחסות **לשני מצבים שונים**, וההבטחה השנייה **קטנה** מההבטחה הראשונה.
לעומת זאת לפי הרמב"ן מדובר בשתי הבטחות שמתיחסות **לאותו מצב**, וההבטחה השנייה **גדולה** מההבטחה הראשונה!

ג. הסבר הספרי

הסבר שלישי כתב הספרי כאן (פיסקא קצג), ואף על פי שהוא קדם למפרשים, דבריו הובאו בסוף, כיון שלכאורה דבריו רחוקים מהפשט.
כך כתב הספרי: "להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם - משרפים ועקרבים ורוחות הרעים".
דברי הספרי נראים רחוקים מאד מהפשט, כיון שהפרשה עוסקת ביציאה למלחמה, ומה ראה הספרי לפרש את הפסוק כאילו אינו שייך למלחמה?
במדרש תנאים לפסוקנו הובאה הדרשה ביתר הרחבה: "להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם - משרפים ועקרבים ומרוחות הרעות. אתה אומר: 'להושיע אתכם - משרפים ומעקרבים ומרוחות הרעות', או אינו מדבר אלא מאויביכם? וכשהוא אומר: 'להלחם לכם עם אויביכם', הרי אויביכם אמורים, הא מה תלמוד לומר 'להושיע אתכם'? מנחשים ומעקרבים ומרוחות הרוחות".
המדרש רק הסביר שההכרח של הדרשה נובע מהכפילות לכאורה בפסוק, אבל הוא לא הסביר כיצד מתיישב ההסבר בפשט הפסוק.
כתב על כך המלבי"ם: "...אם כן יהיה 'עמכם' - בין להלחם בשבילכם עם אויביכם, ובין להושיע אתכם מיתר רעות **שיקרו בעת מלחמה** במדבריות, כמו נחשים ועקרבים ורוחות רעות".
לפי הסברו של המלבי"ם הספרי אכן הסביר את הפסוק על שעת המלחמה, אלא שהוא הרחיב את הדברים גם על כל הסכנות הנוספות האורבות ללוחמים בשעת המלחמה מלבד האויבים שבהם הם נלחמים!

סיכום

נאמרו שלש שיטות בתשובה לשאלה שלכאורה יש כפילות בפסוק "להלחם לכם עם אויביכם", "להושיע אתכם".

לפי כל אחת מהשיטות יש בפסוק שתי הבטחות, והחלק השני של הפסוק מחדש הבטחה שאינה כלולה בחלק הראשון שלו:

1. לפי הרמב"ן ההבטחה הראשונה היא שד' הולך אתנו להלחם באויבינו, כלומר: שאנחנו ננצח אותם.

ההבטחה השניה היא שד' יושיע אותנו, כלומר: שד' ישמור עלינו שלא יהרג אף אחד מאנשינו!

הבטחה זו מחדשת הרבה לעומת ההבטחה הראשונה, כיון שבנוהג שבעולם, גם האומה המנצחת מאבדת חלק מלוחמיה, וכאן ד' מבטיח שלא רק שננצח את אויבינו, אלא שאף אחד מחיילינו לא ימות במלחמה!

2. לפי הרלב"ג ההבטחה הראשונה היא שד' הולך אתנו להלחם באויבינו, כלומר: שאנחנו ננצח אותם, כאשר נהיה ראויים.

ההבטחה השניה היא שד' יושיע אותנו, כלומר: שגם אם אין אנו ראויים לנצח את אויבינו, מכל מקום ד' ישמור עלינו שלא נגף.

לפי הרלב"ג שתי הבטחות מתיחסות **לשני מצבים שונים**, וההבטחה השניה **קטנה** מההבטחה הראשונה.

לעומת זאת לפי הרמב"ן מדובר בשתי הבטחות שמתיחסות **לאותו מצב**, וההבטחה השניה **גדולה** מההבטחה הראשונה!

3. לפי הספרי ההבטחה השניה היא שד' יושיע אותנו גם מכל הסכנות הנוספות האורבות ללוחמים בשעת המלחמה מלבד האויבים שבהם הם נלחמים, כגון מנחשים ועקרבים ורוחות רעות.

יהי רצון שנהיה ראויים לנצח את כל אויבינו, ואנשינו לא יפגעו, לא מהאויבים ולא מכל שאר הסכנות האורבות ללוחמים במלחמתם, אלא יחזרו כולם לביתם בשלום.